

Aan

Minister van SZW en Minister voor APP

nota

Kabinetsreactie op het rapport stille wateren hebben diepe gronden

• En waar vinden we hen van?

• Is er nog conclusie dat we onderzoek moeten blijven doen?

• Brief mag wel strakker

3/5 ket

TER BESLISSING

Datum
23 april 2024

Onze referentie
2024- [redacted]

Opgesteld door
[redacted]

Tweede contactpersoon
[redacted]

Uiterlijk bij
24 april 2024

Bijlage(n)
1

Aanleiding

Op 18 januari 2024 heeft de Universiteit van Leiden in opdracht van FNV het onderzoek 'Stille wateren hebben diepe gronden' gepubliceerd. De vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft u verzocht om met een kabinetsreactie te komen. In bijlage 1 vindt u de conceptkabinetsreactie op het rapport.

Gevraagd besluit

- Heeft u (beiden) opmerkingen bij de tekst van de brief?
- Bent u (beiden) akkoord met de voorliggende conceptkabinetsreactie?
- Bent u (beiden) akkoord met het agenderen van de kabinetsreactie voor de CWIZO van 27 mei?

Kernpunten

Samenvatting rapport

- Het rapport 'Stille wateren hebben diepe gronden' kijkt naar de ontwikkeling van de primaire (voor herverdeling) en besteedbare inkomens voor mensen tussen 25 en 60 jaar oud voor de periode 1981-2021. Hiermee worden (vroeg)gepensioneerden buiten beschouwing gelaten. Ook wordt het effect van wijzigingen in de onderwijsdeelname op deze manier verkleind.
- In het onderzoek wordt zowel gekeken naar huishoudens als naar personen. Er worden geen specifieke personen of huishoudens gevolgd over de tijd. De decielen voor de verschillende jaren bevatten dus andere personen en huishoudens. Voor huishoudens kijken de onderzoekers naar primair, bruto- en besteedbaar inkomen en voor personen naar primair en bruto-inkomen.
- De belangrijkste bevindingen uit het rapport zijn:
 - Het besteedbaar huishoudinkomen per persoon nam met 1,1% per jaar toe. Wanneer cumulatief genomen, is dit een toename van 53%
 - De ongelijkheid in primaire inkomens is toegenomen. In het onderste deciel was er sprake van een daling van 35%. Tegelijkertijd is het inkomen in de bovenste drie decielen sterk toegenomen.
 - Ook is de ongelijkheid in het besteedbaar (na herverdeling) huishoudinkomen toegenomen, maar in mindere mate dan in primaire inkomens. Dat komt door de herverdeling vanuit de overheid.

nominaal is niet?

- o De toename van het primair en besteedbaar huishoudinkomen komt volgens het rapport met name door de hogere arbeidsparticipatie van vrouwen. Met name bij vrouwen in de laagste decielgroepen is de arbeidsparticipatie tussen 1980-2021 relatief sterk toegenomen. De arbeidsparticipatie van mannen is in dezelfde periode nauwelijks veranderd. Volgens het rapport heeft de groeiende arbeidsparticipatie een remmend effect gehad op de totale ongelijkheidsgroei. Dit remeffect is wel eindig omdat de arbeidsparticipatie van vrouwen niet in dezelfde mate nog kan toenemen.
- o Voor de kortere periode 2003-2021 hebben de onderzoekers ook informatie over de contractvormen van werkenden. Over die periode zien ze bij mannen een afname van het aandeel werkenden met een vast contract, wederom geconcentreerd bij de lagere inkomensgroepen van het besteedbaar huishoudinkomen.

Datum
23 april 2024

Onze referentie
2024

Kabinetsreactie

- In de introductie van de kabinetsreactie wordt ingegaan op waarom het belangrijk rapport is. Het beeld was dat de ongelijkheid in Nederland de afgelopen decennia stabiel is. Met dit rapport wordt duidelijk dat het beeld minder eenduidig is wanneer er onder de motorkap wordt gekeken. De arbeidsparticipatie van vrouwen is een belangrijke reden waarom de inkomensverschillen niet verder zijn toegenomen. De verwachting is echter dat de verschillen in de toekomst verder zullen toenemen, deels omdat de arbeidsparticipatie (arbeidsdeelname) niet veel meer kan toenemen. Bovendien laat het rapport zien dat in de onderste groepen, het inkomen is gedaald of is achtergebleven. Dit lijkt te komen doordat mannen minder arbeidsinkomen hebben door minder uren en meer flexibele contracten. Hier speelt mogelijk ook de toename van het aantal laagopgeleide arbeidsmigranten een rol.
- Na de samenvatting van het rapport, volgt de kabinetsreactie. In de kabinetsreactie wordt eerst een vergelijking gemaakt met een eerder onderzoek van de Universiteit Leiden genaamd 'Inkomen Verdeeld'. Dit onderzoek toonde aan dat de besteedbare inkomensverschillen onder huishoudens sinds 1990 niet noemenswaardig waren toegenomen. In deze studie werden alle huishoudens meegenomen waaronder mensen met een AOW-uitkering. Het meenemen van de AOW beperkt de toename van de ongelijkheid doordat de AOW-uitkering voor vrijwel alle gepensioneerden een vast bedrag is. In het rapport stille wateren, is alleen gekeken naar mensen tussen de 25 en 60 jaar oud. Hiermee wordt als het ware onder de motorkap van de inkomensverdeling gekeken. Hieruit blijkt dat de algehele ongelijkheid in Nederland ongeveer gelijk is gebleven, maar dat de huishoudinkomens van sommige groepen zijn achtergebleven.
- Daarna gaat de reactie in op een aantal belangrijke conclusies van het rapport en probeert deze verder te duiden.
 - Stijgende arbeidsparticipatie van vrouwen heeft de ongelijkheid geremd. Hierin wordt kort geschetst waarom de arbeidsparticipatie van vrouwen is toegenomen en wat de effecten hiervan zijn.
 - Achterblijvende onderkant van de inkomensverdeling. Uit de cijfers van het rapport blijkt dat de primaire inkomens in vooral de eerste twee decielen van de verdeling zijn gedaald of

achtergebleven bij de gemiddelde inkomensgroei. Het effect kan deels komen doordat de samenstelling van deze groep is veranderd. Ook veranderingen in de participatiegraad, gewerkte uren en meer flexibele contracten bij mannen in de laagste inkomensgroep en bijvoorbeeld een lager inkomen van sommige groepen arbeidsmigranten hebben effect gehad op de inkomensontwikkeling binnen de eerste decielen.

Datum
23 april 2024

Onze referentie
2024- [redacted]

- o Lastenverlichting top 1-%. Het valt op dat de toename van de besteedbare inkomens van de top 1% voor een deel samenhangt met een lagere belastingdruk. Een van de verklarende factoren is hier dat de top 1% meer inkomen heeft uit kapitaal en ingehouden winsten en daar minder belasting over betaalt dan over inkomsten uit arbeid.

oel

- Vervolgens wordt ingegaan op het kabinetsbeleid van het huidige demissionaire kabinet. Daarbij is een onderverdeling gemaakt in het beleid dat raakt aan de primaire inkomensverdeling en besteedbare inkomens. Voorbeelden van maatregelen die raken aan de primaire inkomensverdeling zijn verhoging van het WML en het arbeidsmarktpakket. Maatregelen die direct sturen op de besteedbare inkomens zijn lasten-/koopkrachtmaatregelen waarover typisch wordt besloten in augustus.

En top 1%?

Proces

- Nadat we uw opmerkingen hebben verwerkt en akkoord hebben gekregen, wordt de kabinetsreactie naar de CWIZO verstuurd. Het streven is om de kabinetsreactie zo snel mogelijk te versturen. Vanwege het meireces streven we naar de CWIZO van 27 mei. Dit betekent dat we op 17 mei moeten aanleveren. Onze inschatting is dat het stuk direct na akkoord in de CIWZO, kan worden doorgeleid naar de MR. We hebben ambtelijk al het eea afgestemd met FIN.

Internationale vergelijking door Egbert Jongen

- MSZW: N.a.v. gesprek in de Vierhoek op 23 april vroeg u naar de inkomensverdeling en een internationale vergelijking. Binnenkort verschijnt hierover een onderzoek van dezelfde auteur (Egbert Jongen) die stille wateren heeft geschreven. Zodra dat beschikbaar is informeren we u hier nader over.

graag

Handwritten signature and date: 21-5

Aan

Minister van SZW en Minister voor APP

nota

Kabinetsreactie op het rapport stille wateren hebben
diepe gronden

TER BESLISSING

Datum
23 april 2024

Onze referentie
2024- [redacted]

Opgesteld door
[redacted]

Tweede contactpersoon
[redacted]

Uiterlijk bij
24 april 2024

Bijlage(n)
1

Aanleiding

Op 18 januari 2024 heeft de Universiteit van Leiden in opdracht van FNV het onderzoek 'Stille wateren hebben diepe gronden' gepubliceerd. De vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft u verzocht om met een kabinetsreactie te komen. In bijlage 1 vindt u de conceptkabinetsreactie op het rapport.

Gevraagd besluit

- Heeft u (beiden) opmerkingen bij de tekst van de brief?
- Bent u (beiden) akkoord met de voorliggende conceptkabinetsreactie?
- Bent u (beiden) akkoord met het agenderen van de kabinetsreactie voor de CWIZO van 27 mei?

Kernpunten

Samenvatting rapport

- Het rapport 'Stille wateren hebben diepe gronden' kijkt naar de ontwikkeling van de primaire (voor herverdeling) en besteedbare inkomens voor mensen tussen 25 en 60 jaar oud voor de periode 1981-2021. Hiermee worden (vroeg)gepensioneerden buiten beschouwing gelaten. Ook wordt het effect van wijzigingen in de onderwijsdeelname op deze manier verkleind.
- In het onderzoek wordt zowel gekeken naar huishoudens als naar personen. Er worden geen specifieke personen of huishoudens gevolgd over de tijd. De decielen voor de verschillende jaren bevatten dus andere personen en huishoudens. Voor huishoudens kijken de onderzoekers naar primair, bruto- en besteedbaar inkomen en voor personen naar primair en bruto-inkomen.
- De belangrijkste bevindingen uit het rapport zijn:
 - Het besteedbaar huishoudinkomen per persoon nam met 1,1% per jaar toe. Wanneer cumulatief genomen, is dit een toename van 53%.
 - De ongelijkheid in primaire inkomens is toegenomen. In het onderste deciel was er sprake van een daling van 35%. Tegelijkertijd is het inkomen in de bovenste drie decielen sterk toegenomen.
 - Ook is de ongelijkheid in het besteedbaar (na herverdeling) huishoudinkomen toegenomen, maar in mindere mate date in primaire inkomens. Dat komt door de herverdeling vanuit de overheid.

- De toename van het primair en besteedbaar huishoudinkomen komt volgens het rapport met name door de hogere arbeidsparticipatie van vrouwen. Met name bij vrouwen in de laagste decielgroepen is de arbeidsparticipatie tussen 1980-2021 relatief sterk toegenomen. De arbeidsparticipatie van mannen is in dezelfde periode nauwelijks veranderd. Volgens het rapport heeft de groeiende arbeidsparticipatie een remmend effect gehad op de totale ongelijkheidsgroei. Dit remeffect is wel eindig omdat de arbeidsparticipatie van vrouwen niet in dezelfde mate nog kan toenemen.
- Voor de kortere periode 2003-2021 hebben de onderzoekers ook informatie over de contractvormen van werkenden. Over die periode zien ze bij mannen een afname van het aandeel werkenden met een vast contract, wederom geconcentreerd bij de lagere inkomensgroepen van het besteedbaar huishoudinkomen.

Datum
23 april 2024

Onze referentie
2024-

Kabinetsreactie

- In de introductie van de kabinetsreactie wordt ingegaan op waarom het belangrijk rapport is. Het beeld was dat de ongelijkheid in Nederland de afgelopen decennia stabiel is. Met dit rapport wordt duidelijk dat het beeld minder eenduidig is wanneer er onder de motorkap wordt gekeken. De arbeidsparticipatie van vrouwen is een belangrijke reden waarom de inkomensverschillen niet verder zijn toegenomen. De verwachting is echter dat de verschillen in de toekomst verder zullen toenemen, deels omdat de arbeidsparticipatie (arbeidsdeelname) niet veel meer kan toenemen. Bovendien laat het rapport zien dat in de onderste groepen, het inkomen is gedaald of is achtergebleven. Dit lijkt te komen doordat mannen minder arbeidsinkomen hebben door minder uren en meer flexibele contracten. Hier speelt mogelijk ook de toename van het aantal laagopgeleide arbeidsmigranten een rol.
- Na de samenvatting van het rapport, volgt de kabinetsreactie. In de kabinetsreactie wordt eerst een vergelijking gemaakt met een eerder onderzoek van de Universiteit Leiden genaamd 'Inkomen Verdeeld'. Dit onderzoek toonde aan dat de besteedbare inkomensverschillen onder huishoudens sinds 1990 niet noemenswaardig waren toegenomen. In deze studie werden alle huishoudens meegenomen waaronder mensen met een AOW-uitkering. Het meenemen van de AOW beperkt de toename van de ongelijkheid doordat de AOW-uitkering voor vrijwel alle gepensioneerden een vast bedrag is. In het rapport stille wateren, is alleen gekeken naar mensen tussen de 25 en 60 jaar oud. Hiermee wordt als het ware onder de motorkap van de inkomensverdeling gekeken. Hieruit blijkt dat de algehele ongelijkheid in Nederland ongeveer gelijk is gebleven, maar dat de huishoudinkomens van sommige groepen zijn achtergebleven.
- Daarna gaat de reactie in op een aantal belangrijke conclusies van het rapport en probeert deze verder te duiden.
 - Stijgende arbeidsparticipatie van vrouwen heeft de ongelijkheid geremd. Hierin wordt kort geschetst waarom de arbeidsparticipatie van vrouwen is toegenomen en wat de effecten hiervan zijn.
 - Achterblijvende onderkant van de inkomensverdeling. Uit de cijfers van het rapport blijkt dat de primaire inkomens in vooral de eerste twee decielen van de verdeling zijn gedaald of

achtergebleven bij de gemiddelde inkomensgroei. Het effect kan deels komen doordat de samenstelling van deze groep is veranderd. Ook veranderingen in de participatiegraad, gewerkte uren en meer flexibele contracten bij mannen in de laagste inkomensgroep en bijvoorbeeld een lager inkomen van sommige groepen arbeidsmigranten hebben effect gehad op de inkomensontwikkeling binnen de eerste decielen.

- Lastenverlichting top 1-%. Het valt op dat de toename van de besteedbare inkomens van de top 1% voor een deel samenhangt met een lagere belastingdruk. Een van de verklarende factoren is hier dat de top 1% meer inkomen heeft uit kapitaal en ingehouden winsten en daar minder belasting over betaalt dan over inkomsten uit arbeid.
- Vervolgens wordt ingegaan op het kabinetsbeleid van het huidige demissionaire kabinet. Daarbij is een onderverdeling gemaakt in het beleid dat raakt aan de primaire inkomensverdeling en besteedbare inkomens. Voorbeelden van maatregelen die raken aan de primaire inkomensverdeling zijn verhoging van het WML en het arbeidsmarktpakket. Maatregelen die direct sturen op de besteedbare inkomens zijn lasten-/koopkrachtmaatregelen waarover typisch wordt besloten in augustus.

Datum
23 april 2024

Onze referentie
2024- [REDACTED]

Proces

- Nadat we uw opmerkingen hebben verwerkt en akkoord hebben gekregen, wordt de kabinetsreactie naar de CWIZO verstuurd. Het streven is om de kabinetsreactie zo snel mogelijk te versturen. Vanwege het meireces streven we naar de CWIZO van 27 mei. Dit betekent dat we op 17 mei moeten aanleveren. Onze inschatting is dat het stuk direct na akkoord in de CIWZO, kan worden doorgeleid naar de MR. We hebben ambtelijk al het eea afgestemd met FIN.

Internationale vergelijking door Egbert Jongen

- MSZW: N.a.v. gesprek in de Vierhoek op 23 april vroeg u naar de inkomensverdeling en een internationale vergelijking. Binnenkort verschijnt hierover een onderzoek van dezelfde auteur (Egbert Jongen) die stille wateren heeft geschreven. Zodra dat beschikbaar is informeren we u hier nader over.

mapp

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

3-6

Aan

Minister van SZW en Minister voor APP

TER BESLISSING

Datum
3 juni 2024

Onze referentie
2024- [redacted]

Opgesteld door
[redacted]
[redacted]
[redacted]

Bijlage(n)
2

nota

MR-versie Kabinetsreactie op het rapport stille wateren
hebben diepe gronden

Aanleiding

- Op maandag 27 mei is de kabinetsreactie op het rapport 'Stille wateren hebben diepe gronden' besproken in de CWIZO. De bespreking verliep soepel en de CWIZO heeft ingestemd met het agenderen van de brief in de MR.
- [redacted]
- Vanuit MSZW is het verzoek gekomen om te proberen de kabinetsreactie te agenderen voor de MR van 7 juni. We hebben het stuk aangemeld bij AZ.

Gevraagd besluit

- Bent u beiden akkoord met de inhoudelijke wijzigingen van de brief n.a.v. opmerkingen CWIZO en [redacted]?
- Bent u beiden akkoord met het agenderen van de brief in de MR van 7 juni?
 - Indien u akkoord bent, kunt u (MSZW) dan het aanbiedingsformulier tekenen?

Kernpunten

Wijzigingen na CWIZO

- Aan de hand van schriftelijke suggesties van FIN, OCW en het CPB zijn er op een aantal punten aanpassingen gedaan (zie bijlage 2 voor de versie met tracks).
 - FIN stelde voor om het zinsdeel 'in aanloop naar de begroting van 2025' te schrappen vanwege de komst van een nieuw kabinet. Deze suggestie vonden wij gepast.
 - OCW wilde graag een neutrale verwoording over de afruil tussen meer uren werken en andere tijdsbestedingen (zoals vrije tijd, het huishouden en zorg voor kinderen). Daarnaast wilde ze ook graag iets opnemen over het effect van scholing (na het 25ste levensjaar) op de inkomenspositie van mensen. De suggesties hebben we overgenomen.
 - CPB had een paar tekstuele suggesties over de juiste weergave van de resultaten uit een eerder CPB-onderzoek naar de top van de inkomensverdeling. Deze hebben we overgenomen.

Datum
3 juni 2024

Onze referentie
2024-XXXXXXXXXX

-
-

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

MSZW is akkoord
4/6)

4/6 KEZ
Inhoud akkoord → moovi
Wetgeving mij overzichtig
buis gevraagd
hypo's

TER BESLISSING

Datum
7 juni 2024

Onze referentie
2024-
[redacted]

Opgesteld door
[redacted]

Bijlage(n)
2

Aan

Minister van SZW en Minister voor APP

nota

MR-versie Kabinetsreactie op het rapport stille wateren
hebben diepe gronden

Aanleiding

- Op maandag 27 mei is de kabinetsreactie op het rapport 'Stille wateren hebben diepe gronden' besproken in de CWIZO. De bespreking verliep soepel en de CWIZO heeft ingestemd met het agenderen van de brief in de MR.
- [redacted]
- Vanuit MSZW is het verzoek gekomen om te proberen de kabinetsreactie te agenderen voor de MR van 7 juni. We hebben het stuk aangemeld bij AZ.

Gevraagd besluit

- Bent u beiden akkoord met de inhoudelijke wijzigingen van de brief n.a.v. opmerkingen CWIZO [redacted]
- Bent u beiden akkoord met het agenderen van de brief in de MR van 7 juni?
 - Indien u akkoord bent, kunt u (MSZW) dan het aanbiedingsformulier tekenen?

Kernpunten

Wijzigingen na CWIZO

- Aan de hand van schriftelijke suggesties van FIN, OCW en het CPB zijn er op een aantal punten aanpassingen gedaan (zie bijlage 2 voor de versie met tracks).
 - FIN stelde voor om het zinsdeel 'in aanloop naar de begroting van 2025' te schrappen vanwege de komst van een nieuw kabinet. Deze suggestie vonden wij gepast.
 - OCW wilde graag een neutrale verwoording over de afruil tussen meer uren werken en andere tijdsbestedingen (zoals vrije tijd, het huishouden en zorg voor kinderen). Daarnaast wilde ze ook graag iets opnemen over het effect van scholing (na het 25ste levensjaar) op de inkomenspositie van mensen. De suggesties hebben we overgenomen.
 - CPB had een paar tekstuele suggesties over de juiste weergave van de resultaten uit een eerder CPB-onderzoek naar de top van de inkomensverdeling. Deze hebben we overgenomen.

Datum
3 juni 2024

Onze referentie
2024 [redacted]

